

Tragédia három szereplővel

Barbara COLOROSO: *Bullying – Zaklatók, áldozatok, szemlélők*,

Ford. J. Füstös Erika, Bp., Harmat, 2020.

Második, átdolgozott és bővített kiadás, 384 oldal, 3900 Ft

Barbara Coloroso *Bullying – Zaklatók, áldozatok, szemlélők* című könyvében egy fájóan aktuális problémát dolgoz fel: a kortárs zaklatást, ami világszerte számtalan iskolában jelen van. Az 1970-es években Dan Olweus svéd pszichológus kezdett foglalkozni az iskolai erőszakkal, *Aggression in the Schools: Bullies and Whipping Boys* című, 1978-as munkája volt az első, amely tudományos alapossággal tárgyalta a zaklatás témakörét. Olweust azóta számtalan pszichológus, társadalomtudós követte, cikkek és könyvek százai jelentek meg a bullyingról világszerte, Magyarországon pedig többek közt a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán működik az Iskolai Zaklatás és Cyber-bullying Kutatócsoport, melynek tagjai rendszeresen publikálnak a témában. Nyújthat-e újat, mást Barbara Coloroso kötete az eddigiekhez képest?

A kézikönyv nagy előnye, hogy ismerteti és összegzi a nemzetközi kutatások eredményeit, így az érintett szülők és pedagógusok könnyebben hozzáférhetnek az évtizedek alatt felhalmozódott tudásanyaghoz, mint ha tanulmányok sokaságát kellene átböngészniük. Olweus nyomán Coloroso lényegre törően mutatja be az erőszak szereplőit: a zaklatókat, az áldozatokat és a szemlélőket, s feltárja azt is, miért ismétlődhet a zaklatás. Színházi metaforát használva fejti ki, hogyan zajlik a bullying: úgy látja, ez egy olyan tragédia, amelynek három szereplője van, s „nem csoda, ha a „darabot” újra meg újra műsorra tűzik” (35.). A szakirodalomban nagyjából konszenzus alakult ki arról, hogy akkor beszélünk zaklatásról, ha az ismétlődik és hosszú ideig tart (többek közt Olweus definíciójában is jelen van ez a kritérium), Coloroso szerint azonban „[e]gyetlen alkalommal elkövetett bántalmazás is minősülhet zaklatásnak” (65.). Ennek megfelelően a zaklatás négy formáját különíti el: egyszeri kegyetlenkedés, folyamatos kegyetlenkedés, beavatási rituálék és digitális vagy internetes támadás. Mindegyikben kulcsmotívum a megvetés, amikor a zaklató az áldozatot alacsonyabb rendűnek tekinti. Ha valaki megvetést érez embertársa iránt, akkor nincs benne empátia, és áldozatát tárgyiasítja. Hogyan juthat el egy gyerek odáig, hogy nem emberként, hanem tárgyként kezd tekinteni osztály- vagy iskolatársára? Coloroso szerint alapvetően a családmodell felelős azért, ha egy fiatalból kivész az együttérzés képessége.

A szerző háromféle családmodellt, téglafal-, medúza- és gerinces családokat különböztet meg, és sajátosságaikat is összefoglalta. A téglafalcsaládokban a rend, a kontroll, a szabálykövetés, a hatalom hierarchiája jellemzi a mindennapokat, a szülők irányításuk alatt tartják és befolyásolják a gyerekeket. A medúzacsaládokból hiányzik a szilárd struktúra, engedékeny légkörben nőnek fel a gyerekek, emiatt kaotikus állapotok alakulhatnak ki. A gerinces család nem hierarchikus, nem bürokratikus és nem erőszakos; a szülők nem követelik meg a tiszteletet, hanem példát adnak rá. Békés,

kiszámítható rend jellemzi a családi életet, amely a szülői következetességnek köszönhetően alakulhat ki. Coloroso szerint az első két modellben nagyobb a valószínűsége, hogy zaklatók, szemlelők és áldozatok váljanak a gyerekekből, míg a gerinces családokban mindennek kisebb a valószínűsége – persze az efféle háttérből érkezők fiatalok számára sem garancia, hogy nem lesznek a bullying színjátékának szereplői valamelyik oldalon. Bár nagyon lényeges felhívni a figyelmet arra, hogy a családi nevelés mit jelezhet előre, mégis itt látom a könyv egyik gyenge pontját. Kurt Lewintől ismerjük a háromféle (autokratikus, laissez-faire és demokratikus) vezetői stílust, a Coloroso által leírtak a Lewini tipológiát ismétlik a családi nevelés szintjén, ezért úgy vélem, a szerző nem mond újat a leírtakkal, s Lewin neve hivatkozásként sem kerül elő. Emellett számomra nagyon merevnek tűnik a háromféle modell szétválasztása. Míg vezetőként előfordulhat, hogy valaki csak egyféle stílusban tud működni az alkalmazottaival vagy tanítványaival, addig a családi életben, mivel ezt 0-24-ben „műveljük”, úgy gondolom, nem viselkedünk mindig egyformán. Vannak időszakok, amikor medúzák vagyunk, például mert nincs kedvünk ezredszerre is rászólni a gyerekünkre, hogy rakjon rendet, ezért inkább ráhagyjuk; van, amikor téglafalak vagyunk, például ha arról van szó, hogy a csecsemő belenyúlhat-e a konnektorba; és remélhetőleg gyakran vagyunk gerincesek, amikor figyelünk a következetességre és egy élhető rend fenntartására. Ezért a könyvnek a családi örökséggel foglalkozó fejezeteit érdemes lehet némi fenntartással olvasni.

Mindezzel együtt fontosnak tartom, hogy Barbara Coloroso könyve magyarul is megjelent, hiszen a bullying olyan súlyos probléma, amelyről nem lehet eleget beszélni. A kötet közérthető nyelven, olvasmányos stílussal nyújt segítséget szülőknek és tanároknak egyaránt, s talán érdeklődő tinédzserek is kezükbe veszik majd – hogy megszakíthassák az erőszak körforgását.

Lapis-Lovas Anett Csilla